

առարկայ է եղած մեր Տէրը ու կը պաշտօնի դարերէ ի վեր իրեն նուիրուած հազարաւոր տաճարներու մէջ իբր օրինակ մարմնացեալ սիրոյ, արուսթեան և եղբայրութեան:

Թէ՛ հին ժողովուրդներու պատմութեան վերջալոյսին և թէ՛ նոր ազգերու ծագման և զարգացման բովանդակ շրջաններուն, չկայ քաղաքակրթիչ և վսեմ շարժում մը որ իր վրայ չունենայ, առաւել կամ նուազ չափով, քրիստոնէութեան կնիքը: Թիսուս պատմութեան կեդրոնակէտն է, հնոցը, իր ծնունդէն առաջ պատմութեան բոլոր շարժումները իրեն կը նային և իր ծնունդէն վերջ մարդերու կիսնքը գոյն, գիծ և ուղղութիւն առած է իրմով:

Եթէ համեմատենք քրիստոնէայ ժողովուրդներու քաղաքակրթութիւնը արեւելեան հին կրօններու ազդեցութեանց հետ, պիտի տեսնենք թէ արեւելեան կրօններուն ենթարկուած ժողովուրդները խորին թլմբութեան մէջ ին տակաւին և զուրկ իրաւան պատմութենէն, որովհետեւ հետու են մնացեր զարգացման և յառաջդիմութեան բնազդէն և ընդունակութիւններէն:

Հետեւաբար մեր Փրկչի Մենդեան տօնը, միայն անոր յիշատակը չէ. այլ մի նոր պատգամ վերածնութեան: Վասնից Քրիստոսի կրօնը արտաքին պաշտամունք ըլլալէ աւելի կեանքի զօրութիւնն է և նըպաստակ: Այդ մեծ նպաստակէն և անոր իրաւորութենէն զօրութենէն զօրախտարար տակաւ կը հեռանայ արգի մարդկութիւնը և չունի իր մեծ ճակատագրին մարդկական գիտակցութիւնը մարդեղութեամբ նպատակաւորուած, այլապէս մարդկային պատմութիւնը պիտի դադարէ ըլլալու այն՝ ինչ որ է այսօր, ու մարդկային քաղաքակրթութիւնը պիտի կրնաք չարունակել և բոլորել իր ընթացքը, փոխանակ ըլլալու արտում և մութ կոհիւր ժանիքի, յգիսնքի և անյուսուածութեան:

Ե.

Ի ՊԵՏՍ ԲԱՐՈՋԱՆՅԱՆ

ՔԱՐՈՋԱՆՅԱՆ ԲԱՐՈՋԱՆՅԱՆ

ԱՐՈՋԱՆՅԱՆ ԲԱՐՈՋԱՆՅԱՆ

Բ.

ԲՈՐՈՋԱՆՅԱՆ

II. ԱՄԵՐԻԿԱՆԻ ՄԵՐ ԲԱՐՈՋԱՆՅԱՆ

Գաղափարները, ներշնչումին շունչով ծլած՝ խոնուած կտմ հաւաքուած, պատրաստ են այլազան բաղադրութեանց մէջ մտնելու: Պէտք է հիմակ կաղապարակել զանոնք: Ներքին տակաւին մութ ըմբռնունքներէ պէտք է անցնել անոր յստակ իմացումին (լայնից): Գործիք զգացումն գուրու կ'ըլլեն անոր արձայնակին մէջ մտնելու համար, կամ, ըստ մեր քիչ առաջուած բաղադրութեան, կ'ուզեն միգամածէն ախարհ մը շինել: Ուրեմն հիմակ ալ կրաւորական պիտի չըլլաք, ալ անշարժ պիտի չըլլաք աստուածին հպումին ներքեւ: Գուցէ ինքզ պիտի ըլլաք աստուածը, ոտեղծագործը: Փոխանակ աղանձին՝ ականջիդ, լարը ունիս ձեռքիդ մէջ. համեմար տեղի կուտայ ցաղանդին. ճու ասիկա աւելի դժուար է ք'ընդէր Հերտիտա: Աւելի դժուար է ասիկա. այսինքն շատ աւելի ճիշդ կ'ուզէ, առանց ատոր համար աւելի թանկ արժէք ունենալու: Ամէն պարագայի մէջ, անհրաժեշտ է ան: Գաղափար մը ունենալը բան մը չէ, եթէ չենք կրնար իրականացնել զայն, եթէ չենք կրնար անցնել զայն բոլոր այն յաջողական վիճակներէն, որոնք պիտի յանգնեն սեւեռելու զայն ունկնդրին միտքին, անոր հոգիին մէջ: Արդ որպէսզի մարդ կարենայ իր յացածը տպաւորել յետոյ իր ունկնդրներուն գիտակցութեանը մէջ, և անոնց ևս ունենալ տալ նոյն յաւացումը, քաղաքական կարեւոր է յորինումը աշխատութեան մէջ ճիշդ ընել կարգի դնելու իր գաղափարները:

Կարելի է աւելցնել հոս թէ յորինումի այս հոգը, որ շատ ալ ընտելական չէ կարգ մը տեղերու համար մասնաւորաբար, կը պահանջուի ֆրանսական միտքէ՝ իր յունալատին կազմութեանը համար: Յօրինելը

լատին կարգին հնազանդել է, կ'ըսէր Բիւ-
վես տը Շաւվան: Ու կտրելի է ըսեք նման թէ
մտքի ներկայ նախագրաւութիւններէն մին
է անկաւ, եթէ անհիմն չէ մեր ճարտարա-
պետներէն մէկուն սա իղձը: Յետոյ միտք
մը պէտք է ոգեւորէ մարդկային գործու-
նէութիւններն որոյր ձեւերը, կտուցումի,
համագործումի, կարգի և կեանքի ոգի մը:

Ժամանակն է ուրեմն խորհրդածելու,
ձգտելու մտածողութիւնը, փոխանակ թոյլ
տալու որ բախտին ճամբաներէն երթայ ան:
Պէտք է իմաստութեան գործ կատարել,
քանի որ կարգը իմաստունին գործն է, ըստ
Լիւթստոտիւի: Եմերի մը պէս սկսել՝ երկ-
տասարդի մը պէս վերջացուրա՛ն, կ'ըսէր
Կոս իր աշակերտներուն: Գործադրութիւնը
թափ կ'ուզէ, իսկ զիւտը երազ: Յօրինումը
զգօն չըլնայիցութիւն կը պահանջէ, քանի
որ արուեստագէտին վրայ գաղափարին րազ-
դեցութեան կը յաջորդէ գաղափարին վրայ
արուեստագէտին ազդեցութիւնը, այսինքն
տիրապետումը: Ա՛խ, երանի թէ վաթպետը
ձեռնած աստիճանը չըսպանէր: ինչ որ Դա-
մոկութեամբ յղացած կամ երկիւղածօրէն
ժողոված ամփոփած էր՝ որոնումը ազատ-
օրէն կատարած աստիճան: Պաշարող աշխա-
տանքին է որ կ'անկարկեմ: Կը պատահէ որ
իր սկզբնական տեսիլքը սարգով գոհարած
լուսնիկայն կ'ընէ մարդ, ինչպէս այնքան
զուարճօրէն կ'ըսէր մէկը:

Բայց պաշարող գաղափարով չէ որ պէտք
է կատարել յօրինումն ալ: Հաշիւի փուլի
մը մէջ է կարծես մարդ. բայց կրայսոյ
հաշիւի, ինչպէս Բասկալի գրաւախաղը:
Հոն դնեմ թէ հոն, որ է ըսել, մը՝ ճակ-
բայ մը գծեմ թէ գէշ ճամբայ չէ՛ ներ-
շնչումին: Այստի ապրեմ՝ արեւօք ունկըն-
դիրին վրայ թէ պիտի չազդէմ. խօսքին
ամբողջ տեւումն է աս: Պէտք է լաւ հա-
մոզուիլ թէ ճառին շինուածքին մէջ պէ՛ն
բան գլխաւոր կարեւորութիւն ունի զանա-
զան տեսակէտներով, ու որեւէ թարիշ ա՛մ
ոխիթով աւելի ճշմարտուած չէ քոյրաստի-
քական սա պատգամը. "Bonna ex integra
Causa, malum ex quocumque de feclat" (Բարոյ
է բարին, յոռի՛ կ'առարկին) և:

Ուրեմն ստեղծագործ bumper՝ յօրինու-
մին մէջ ալ, հաշուարար գնացքին հետ
զուգընթացօրէն. պարզ գլուխ՝ տաք տիբառ
ներշնչումին բարեբաւտիկ քնաշարժութենէն,

քիչ մը՝ չքնացող մարդու շրջահայեցու-
թեան հետ միասին. մաթեմատիք և կեանք,
վասնզի աստանկ բան մըն է մասերուն գոր-
ծարանական կուտակուածքն ալ, կ'մտաքը
կարծարացած միւս մը է:

Ինչի՞ վրայ է խնդիրը. — Յօգաւորե-
լու՝ մեր սկզբնական գաղափարը, տալու
անոր՝ ինչ որ Որատիոս կը կոչէ շարք, կա-
պակցութիւն: Անո՛ր՝ սկզբնական գաղափա-
րին հետ միայն պիտի ըլլայ գործը. անո՛ր
մէջ միայն՝ և ոչ այլուր՝ պէտք է փնտռուին
փոփաքուած յօգաւորութիւնը, շղայալու-
րումը (շարքի) և պիտի կուտակուածքը (կա-
պակցութիւն): Այն ըսել է թէ յօրինումը
պէտք է ներսէն ճամբայ հլլէ: Մտածումը
այսինքն նիւթը՝ ինչպէս որ յղացած ես
զայն՝ պեղելէն, անոր բոլորտիքը դառնա-
լէդ, ամէն կողմ անցնիլէդ՝ առանք բանի
մը վրայ աչքդ գոցելու, ըսելիք նիւթիդ
ամբողջ պարունակութեանը տիրանալէդ
ետքն է որ ի վիճակի պիտի ըլլան յօրի-
նել, կարգը պիտի հնազանդի զինքը կանչող
միտքին, որպէսզի կարենայ ուրիշներուն
տեսնել և զգացնել ինչ որ ինք տեսած է՝
և զգացած:

Այն ամէնը սա կը նշանակէ թէ յօրի-
նումը բնական փթթումն է առաջին գաղա-
փարին, հարտացած՝ բոլոր այն էական
տարբերով, զորս իրեն հայթայթած է իւրմէ
նոյնիսկ ներշնչուած որոնումին աշխա-
տանքը. նպատակով՝ հայթայթել է հիմ-
նական գաղափարին՝ ի՛ր շինուածքը, ի-
րենը և ոչ թէ ուրիշ մը: Այն է ահա որ
բացառօրէն կը կոչուի իր նիւթին մէջ կե-
նալ, այս է զոր Գլոսէլ կը կոչէ Բիւ-
թին մէջ բնակիլը, բայց սեպականատէր
ճարտարապետին պէս որ, ինչպէս կրեան
իր անձնական բնակարանը կը շինէ:

Ճշմարտութեան օրէնք մըն է ասի.
ինչպէս որ յղացումի ճշմարտութիւն կա՛
եթէ իրերուն վրայ ձեւուած է ան, նոյնպէս ալ
յօրինումի ճշմարտութիւն կ'ըլլայ՝ եթէ յղա-
ցումի վրայ ձեւուի ան: Ժառ մը այնպէս կը
շինուի՝ ինչպէս շինուած են բոլոր բնական
կազմութիւնները, մասնիկները, բուրեղ-
ները, տունկերը որպէս զուգանկարները,
կամ տիեզերքն ինքնին: Եթէ՛ ճառին մէջ
ընդգրկումի աւելի լայնութիւն կայ, պատ-
ճառը այն է որ միտքը աւելի հարուստ է
քան նիւթը. բայց այդ ըսել չէ թէ յօրի-

հուսմը հնազանդութիւնն մը չէ գործարանական օրէնքներու. նկատառութեամբ կը կատարէ ան իր գործը, ինչպէս կենդանի մը, և ոչ իբրեւ ծնունդի ծառ մը:

Ի գործ գրուելիք կարողութիւնը հոս գլխաւորաբար երեւակայութիւնը, զգացողութիւնը չէ ուրեմն, թէն կարեւոր ըլլան անոնք ալ, այլ համակերպողանցած դատուածք, ողջմտութիւնը, և մէն բաղկացութիւն, գեղագիտական կամ գործնական, պէտք է պատասխանէ ակնկրեւութիւններու, պէտք է պարզ գործողութիւններով յառաջ երթայ, պէտք է հնազանդի պատշաճեցումի սկզբունքին, տեսնութեան սկզբունքին. պէտք է իրագործէ և մինչև վերջը պահէ կատարեալ միութիւնն մը: Ատոր համար է որ ըստուած է թէ մարդուն ամենէն գեղեցիկ ճարտարապետութիւնն է ցորենի ջրաղացքը:

11. ԴՍԾԱԴԱՆ ԴՍՈՐԳ (l'Ordre Statique)

Միութիւն. ա՛յս է ուրեմն յատկազգիծի մը յատկութիւնը՝ կայական տեսակէտէն, շատ քիչ ճառեր իր կատարելութեանը մէջ կը ներկայացնեն զայն: Երբեմն վարդապետներուն քով նոյնիսկ կը պակսի ան: «Յօրինելը հզօրապէս» յարակցել է՝ և կը զբէր տը լա Գոռուա: Մեծ ճառ մը եթէ մայր եկեղեցիի մը նմանցնենք, պզտիկն ալ մատուռի մը կը նմանի: Երկուքին մէջ ալ, իտեալ տիպը, որքան ալ բարդ ըլլայ, մէկ անգամին եղած բան մը ըլլալն է, և այս կերպով՝ գոհար մը, որքան արուեստի, նոյնքան մարդկային զգացողութեան, այսինքն արժանաւոր հանգստարան բանին:

Սուրենստի գործերէն շատերն մէկէ աւելի են ներութեան կեդրոնի կ'ունենան. այստեղ պէտք է ըլլայ մէկ հատ միայն, որուն շուրջը հաւասարակշռուի մարդը գործը: Այսպէս կը սորվեցնէ Սոկրատ Փետսի մէջ, ուր կը տեսնենք յօրինումին գործը՝ սա կրկնակ խնամքին մէջ համաւստած. աշխատութեան տարբեր համակերպողանցնել միակ տեսակէտի մը շուրջ, զոր սկզբնական գիւտը հայթայթած է, ու թողուլ որ միակ յղացումը բողբոջէ իր բնական յօգաւորումներուն համեմատ:

Այս յօգաւորում բառը, Գարլայի աշխատքան սիրելի, կ'ոգեկոչէ կենդանի գործարանաւորութեան գաղափարը. ու Սոկրատ

սա շատ փայլուն բաղդատութիւնը կ'ընէ այս առթիւ: «Զեմ կարծեմ, կ'ըսէ, որ ինծի հետ համամիտ չըլլաս խորհելու համար գէթ ամէն ճառ պէտք է կաղմուի ինչպէս կենդանի էակ մը, իրեն յատուկ՝ այսինքն իր հոգեբանի՝ իր կենսական գաղափարէն յառաջ եկած մարմինով մը, անպէս որ ոչ անգլուխ լինի և ոչ առանց ոտքի, այլ ունենայ մէջտեղ մը և երկու ծայրեր, որոնք յարաբերութեան մէջ լինին բոլոր մասերուն հետ, և ամբողջին համար կաղմաւորուած:

Ամբողջին համար կ'ըսէ Պատանական իմաստութիւնը. խօսքը գործին հոգեկան միութեան վրայ է, անոր հոգիին, անոր մակընթացութեան, և հոգեկան միութեան ի խնդիր՝ անոր գործարանական միութեան վրայ: «Մարմինին՝ բոլոր մասերը իրարու հետ կապուած են, կը գրէ Գիւլլէ, զանգուածէն մաս մը բաժնիլ ուղեղը՝ զայն մեռած գոյացութեանց կարգը տանել է. այս այսպէս է ճառի մը այն անդամին համար ալ, որ իր ամբողջին հետ չէ միացած: Այս կերպով է որ կարելի կ'ըլլայ ունենալ տպաւորութեան միութիւնը, հետեւաբար և ոյժը, ինչպէս նաև գեղեցկութիւնը: Գիւլլէն իր կ'ըսէ: «Մարմինը գեղեցկիւնն ձեռն է» կ'ըսէր Ս. Ոգոստինոս: Գեղեցիկ բայց ցրիւ բաները անդամազնանական գեղեցիկ կտորներու առնթերագրութիւն մըն են միայն, բայց ուզուածը կենդանի բան մըն է: Յօրինելը ծնունդ տալ է:

Հետեւապէս, պէտք է յօրինել, ոչ թէ յաջորդական և անշատ մանր հպումներով, այլ զանգուռուով, լաւ հսկելով մասերուն հաւասարակշռութեան վրայ, ինչոր յոյները կը կոչէին չափակցութիւն. բառ՝ որ այսօր երկզիմի իմաստ մը ունի, և որ սակայն անոնց միտքին մէջ կը նշանակէր կանոնաւորութեան, ներդաշնակ կտրագաւորութեան, անդամներու ճշգրտ և հաւասարակշռութիւնը կենդանի ճառին մէջ: Այս է որ Պաւստ կը կոչէր ճշիւթը իր լրութեանը մէջ առնելու: Նիւթական, լարով կամ կշռորդով չափուած հաւասարակշռութեան վրայ չէ ուրեմն խնդրը: Մանրութեամբ, ծաւալով է որ կը գտնէ զանոնք: Նկարչութեան մէջ, դաշտանկարի մը երկինքն ու երկիրը պէտք է հաւասարակշռեն զիրար, եւ սակայն, Ռիչարտստայէի այսինչ երկինքը կ'առէ ամ-

բողջ պատկերը երեւութապէս Լաւ Նոյն-
ցէք. դաշտը շատ ճիշդ հաւասարակշռու-
թեան մէջ է անոր հետ, միայն թէ կար-
ճըցուած է (raccourci). ու ասիկա աւելի
գեղեցեցութիւն մըն է: Նոյնպէս ճառին մէկ
մասը կրնայ շատ աւելի լայն ըլլալ քան
ուրիշ մը, վասնզի կ'ընդլայնէ ինչ որ պէտք
կայ ընդլայնելու, մինչ միւսը կը խտացնէ
ինչ որ պէտք կայ խտացնելու. գործ օրի-
նակ վարդապետական ամփոփում մը: Ծըշ-
տութեան գործն է աս, որ մատուցած ծա-
ռայութենէն կը զատուի:

Ատոր համար, յօրինողը աշխատաւորը
պէտք է սերտիւ աչքին տակ ունենայ այն
ամբողջը՝ որուն կը ստորագասուի ամէն
բան: Ամբողջին տեսքը պիտի ճշտորոշէ
մասերուն ճիշդ յարաբերութիւնը: Նկարիչ-
ներուն առ կանոնը. «Որովիչ չնկարուելիք
կտորին վրայ», աւելի մեծ արժէք պիտի
ունենայ վայելչաբանութեան, ա'լ աւելի՝
յօրինումին մէջ: «Յօրինումի իմ կերպին
համար, կը գրէ Պէթովին, Նոյն իսկ գոր-
ծիական երաժշտութեան մէջ՝ ես միշտ ամ-
բողջն ունիմ ի նկատի». այդ պատճառաւ,
Պախի, Հէնտէլի, Մօցարտի հետ մին է ին-
քը հաշուական ճարտարապետութեան չորս
մեծագոյն վարպետներէն: Նոյնիսկ զօր-
ծիական երաժշտութեան համար՝ կ'ըսուի, ու-
րովհետեւ ինք կը խորհի թէ երգին խօսքերը
ա'լ աւելի կը հարկադրեն ամբողջին տես-
քը, ու մինք ճիշդ այդ է որ կ'ուզենք ըսել:

Բայց թէպէտեւ ամբողջը պէտք է լինի
մեր միտքին տեսական նախադրուումը,
բայց զլիսաւոր մասերին ալ պիտի մասնա-
ւորապէս առարկայ լինին առաւելագոյն ու-
շադրութեան: Էնկը (Ingres) շատ կը հաւնի
Ռաֆայէլը, անոր համար որ երբ կը շինէր
պատկեր մը որ հարիւրաւոր դէմքեր կը
պարունակէ, այդ դէմքերուն չորսով կամ
հինգունով աւելի կը զբաղէր, թողլով որ
միւսները ինքնին տեղաւորուին անոնց ներ-
քեւ: Գործ իր ամբողջներուն վրայ կը նա-
յէր ինչպէս կը նային գլխերային դաշտա-
նկարի մը վրայ, ուրիշ քանի մը ձեւեր
միայն դուրս կ'ելլէին: Ատոր համար որ
աշխատանքներու մէջ կը պատմեն թէ երբ
առաւուն շատ կանուխ դաշտ կ'երթար նկա-
րելու համար, սովորութիւն ունէր ըսելու:
«Բան չտեսնուի. աղէկ է», և քիչ մը վերջը.
«Ամէն բան կը տեսնուի. երթա՛նք ալ»:

Տիրական գոյներու այս քաղաքակա-
նութիւնը մեծ կարեւորութիւն ունի յօր-
նումին մէջ: Տիրող մասերը պէտք է դուրս
ցայտեն ամէն տեղ: Պէտք է վախճալ գա-
նոնք քաղաքիւ ուղղութեամբ դարձնելէ,
որպէսզի իրենց բոլոր երեսներուն վրայ
նկարուին անոնք, և կարելի ըլլայ գաղա-
փար մը կազմել իրենց ոյժին վրայ: Եթէ
ճշմարիտ է, ինչպէս կը բացատրէ Ֆէնըլօն,
թէ «Ճառը ընդլայնուած առաջարկութիւնն
է և առաջարկութիւնը՝ համառոտուած ճա-
ռը», ճշմարիտ է նաեւ թէ մէն մի մասնա-
ւոր բաժին, ճառին մէջ, է կամ պարտի
ըլլալ ընդլայնուած զլիսաւոր գաղափար մը,
ու այդ գաղափարը՝ ամբողջ համառոտուած
բաժինը:

Ասիկա իսկոյն կ'առաջնորդէ բոլոր ա-
ւելարդութեանց գեղջումին. ամբողջը կար-
ծես ընկղմած՝ խղճուելու վրայ է անոնց
մէջ: Գաղափարին հետ չլերացուած նիւ-
թերը կը խանեն՝ կ'անգամայնուծեն զայն,
ինչպէս ճարպը մկաններու մէջ և յօդաւո-
րումներու քովերը: Հարուստ բայց յորդ
հիւստուածքներ, և չոր ոլորները, այս է
վայելուչ և նոյն ատեն չարքաշ մարմինի
մը օրէնքը: Պէտք է ուրեմն քաջութիւնը
ուսննալ զոհել լաւ եկամուտ գաղափար-
ները, խորխորութիւնները, խակութիւնները
(պատարաստութիւնները), կամ պահեստի
գնել զանոնք:

Եստեմ, գործարանական միութիւնը
ձեռք կը բերուի լաւ և ամբողջական սահ-
մանումով, որուն վրայ պիտի կոթնի
ամբողջ ընդլայնումը, անկէ անհեղիւ իր
ոյժը: Գործարանապէս կառուցանելը՝ հա-
ւասարութիւն մը լուծել է: Որպէսզի ճիշդ
ըլլայ ճառին հաւասարութիւնը, որպէսզի
ակներեւ ըլլայ և կարեւոր լուծել հարցը,
պէտք է որ հարցը լաւ տրուած ըլլայ ու
այդ բանին համար կրնայ օգտակար ըլլալ
ճշգրիտ սահմանում մը միայն: Ատոր հա-
մար է որ, մակումի մասին խօսած ա-
տեն խորհուրդ տուի որ, ի մէջ այլ նո-
թերու, սահմանափակներու զինարան մը ու-
նենայ մարդ իրեն հետ:

Պիտի աւելցնեմ այս առթիւ թէ այս
սկզբունքները՝ որոնց վրայ կը յենուիք,
սահմանումներ լինին անոնք կամ ուրիշ
բան, պէտք է որ յատկապէս ինչ տե-
ղաւորուած ըլլան, իրենց հետեւութիւնն-

բուն մօտերը, և ոչ թէ ճառին միւս ծայրը: Կը տեսնենք երբեմն երկրասարգ քաղաքացիներ, որոնք իրենց առաջին մասը կը լեցնեն՝ նախադրեալները հաստատելով, և երկրորդը՝ եզրակացութիւններ հանելով: Խոշոր սխալ մըն է ասիւ: Մէկ կողմ գիշուած սկզբունքները կը ներդնեն գիրար, շուք կ'ընեն իրարու վրայ, փոխանակ ամէն մէկը իր հետեւութիւնները լուսաւորելու, իսկ անոնք կը մնան մութին մէջ, անդի ծայրը: Եւ կամ, եզրակացնելու ատեն պէտք կ'ըլլայ վերադառնալ ըսուածին վրայ, ինչ որ կրկնաբանութիւն կ'ըլլայ:

Վերջապէս յօրինումի միջոցին, գործարանաւորող ոգիին մէկ հետեւութիւնն ալ՝ տիրական գիծերէ գատ՝ հակադրութիւնները փնտռելն է: Մտքի գէժ բան մը չէ ասիւկա: Ամէն բան իր ներհակը ունի, որ ոչ միայն չի մթապնիք վայն, այլ ընդհակառակն լուսաւորելու կը ծառայէ: Contrarium eadem Scientia (ի ներհակութեանց գոյ գիտութիւն) կ'ըսեն սկզբունքները: Հակա-ընդդէմ գաղափարները կ'արժեքաւորեն

գիրար, իրարու ընդհատելով կ'ուժոյնան, իրենց պայքարներուն տեսարաններովը կը գրգռեն ունկնդիրները: Գոթական ճարտարապետութեան գեղեցկութիւններէն չէ՞ սրակամարին բռնուածքը, կամարակալ աղեղներուն և առիքներուն կոխը: Մարդկային դործարանաւորութեան մէջ ալ պըրկող և թուլցնող մկաններ կան, լայնում և կծկում, ներշնչութիւն և արտաշնչութիւն, եայլս՝ ակալալին, կ'ըսէր Պորտէլ իր աշակերտներուն, հաւասարակշռուած անհաւասարակշռութիւնն է՝ երկու հակառակ կշռոյթներու միջոցաւ: Եւ ամէն առարկայի մէջ, կ'ըսէ Էօսէն տը լա Գուուա եւս, բռնելիք և սեւեռելիք առաջին բանը զիստուր գիծերու հակադրութիւնն է. գրիչը թուղթին վրայ դնելէ առաջ, պէտք է նախ չաւ մը տպաւորուիլ անկէս: Այդ ըսելէ՛ր ուղեր միթէ Լագորտէր, երբ կ'ըսէր թէ քարոզը ծակ մը բանալ ու գոցելն է. պատկեր հակադրական շարժումի՝ գորայնքան շատ կ'ընէր ինքը:

ՍԵՐԹԻԼԱՆԺ

Թրգմ. Թ. Ե. Գ.

ԲԱՆԱՍՏԵՂԵԱԿԱՆ

ԱՆՁԿՈՒԹԻՒՆ

Ով իմ Աստուածքս բարի, կը խոնարհիմ արդ քեզի,
Կը խոնարհի ինծի հետ, վրէժանեղծ խեղճ իմ հոգիս.
Եթէ կ'ուզես կոխոսէ եւ կամ սքըքէ դուն զանի,
Բայց հետս ինչպէս ալ վարուիս պիտի գոլեմ քեզ քրքներս:

Ով իմ Աստուածքս բարի, թէ լամ արիւն իսկ աչերս,
Ուրախ եմ ես, բաւ է որ ունիմ շրմորհ քամելու
Սիւսս աչիւնէս, ըլլալու, արցունքի լիճը մաքուր,
Ուր ցոլանար քաղցրօրէն պատկերդ տեսում ջուրերուս:

Շրթներն անցուց խիստ դիւրաւ կը բարբառեն խոհերն այս,
Բայց թէ որքան է դրժուար կրկին անցն մարմին տալ.
Սակայն ինչպէս, Աստուած իմ, տալիս շրմորհդ դուն ոմանց
Տուր նոյնն ինծի հայրօրէն որ կարեմամ քեզի գալ:

Թրգմ. Գ. Չ.

ՀԵՆՐԻ ՎՕԿԱՆ